

MİTOS BARINDIRAN BİR HİKÂYE İÇİNDE ARANAN GERÇEKLIK: HADRIANOUTHERAI'IN KURULUŞ TARİHİ*

THE REALITY SOUGHT IN A STORY INVOLVING MITOS: HISTORY OF ESTABLISHMENT OF HADRIANOUTHERAI

Makale Bilgisi | Article Info

Başvuru: 18 Ekim 2019	Received: October 18, 2019
Hakem Değerlendirmesi: 18 Ekim 2019	Peer Review: October 18, 2019
Kabul: 22 Kasım 2019	Accepted: November 22, 2019

DOI : 10.22520/tubaked.2019.20.002

Mustafa TÜRK **

ÖZET

Hadrianoutherai, Balıkesir çevresinde yer alan konumu tartışmalı Roma İmparatorluk Dönemi kentlerinden biridir. Antik kaynaklar, kentin Hadrianus tarafından bölgede gerçekleştirdiği başarılı bir avın anısına kurulduğunu aktarmaktadır. Bu durum, Hadrianus'un Küçük Asya'daki iki gezisinden birinde kurulmuş olmasını gerektirse de gezilerin tam rotası ve kronolojisi kesinleştirilemediğinden kentin kuruluş tarihi tartışmalıdır. Literatürde imparatorun her iki gezisine de işaret eden görüşler vardır. Ayrıca gezilerin Küçük Asya ayağının birkaç yıllık süreyi kapsamaması, sorunun çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. Bu çalışma, kaynaklar ve modern literatür ışığında Hadrianoutherai'in kuruluş tarihini irdelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hadrianoutherai, Hadrianus, Balıkesir, Mysia.

* Bu makale İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda hazırlanmış olan "Balıkesir Çevresinde Hadrianoutherai Örneğinde Eskiçağ Kentleri" başlıklı doktora tezinin içeriğinden derlenmiştir. Bu nedenle danışman hocam Prof. Dr. Mustafa H. Sayar başta olmak üzere çalışmaya destek veren hocalarıma ve 2214 –A Doktora Sırası Yurt Dışı Araştırma Bursu kapsamında Almanya'da araştırma yapmamı sağlayan Tübitak'a çok teşekkür ediyorum. Öğr. Gör. Fikriye Karaman ve Arş. Gör. İzzettin As'a da Abstract'taki yanlışları düzelttikleri için müteşekkirim.

** Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi ABD, e-posta: mturk@bandirma.edu.tr ORCID: 0000-0001-8164-506X

ABSTRACT

Hadrianoutherai is one of the cities remained from the Roman Imperial period whose location is controversial in the vicinity of Balıkesir. Ancient sources reported that the city was founded by Hadrian in memory of a successful hunting in the region. Although this situation requires Hadrianus to be establishment in one of the two trips in Asia Minor, the date of establishment of the city is still controversial since the exact route and chronology of the trips cannot be confirmed. There are opinions in the literature indicating both of the trips the emperor had. Moreover, the fact that the Asia Minor part of these trips had lasted for several years makes the problem even more difficult. This study aims to examine the history of the establishment of the city Hadrianoutherai in the light of sources and modern literature.

Keywords: Hadrianoutherai, Hadrian, Balıkesir, Mysia.

HADRIANOUTHERAI'IN KURULUŞ TARİHİ

Antik kentlerin kaynaklarca aktarılan kuruluşları genellikle mitolojik unsurlar taşıdığı için kuruluşun kesin zamanını belirlemek günümüz tarihçileri için karmaşık problemlerden biridir. Bu durum, Hadrianus tarafından Balıkesir çevresinde katıldığı başarılı bir avın anısına kurulduğu bildirilen Hadrianoutherai için de geçerlidir. Adı ve kuruluş öyküsü, kentin imparatorun bölgede bulunduğu dönemlerde kurulduğuna işaret etse de Hadrianus'un Kuzeybatı Anadolu'daki gezileri sırasında hangi tarihte hangi kentte bulunduğu tam olarak kesinleştirilememiş olması, gezinin kronolojisinin belirlenmesini zorlaştırdığı gibi imparatorun adını taşıyan bölgedeki Hadrianoi, Hadrianeia ve Hadrianoutherai kentlerinin kuruluş tarihleri konusunda tartışmalı bir durum da ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle aşağıdaki satırlarda bu kentlerden Hadrianoutherai'in kuruluş tarihi kaynaklar, modern literatür ve ortaya konan yeni bazı argümanlardan hareketle belirlenmeye çalışılacaktır.

Roma imparatoru Hadrianus'un biri imparator olduktan sonraki Roma'ya dönüş yolculuğu, ikisi de eyaletlere gerçekleştirdiği gezi programı çerçevesinde olmak üzere Küçük Asya topraklarında yaptığı üç yolculuk vardır. Hadrianus, imparator olduktan sonra Küçük Asya'daki ilk yolculuğunu, 117 yılında Antiokheia'dan Roma'ya dönüşü sırasında gerçekleştirmiştir. Ancak imparatorun bu sırada içinde bazı Bithynia ve Mysia kentlerinin de yer aldığı çeşitli merkezle uğradığı bilinmekle birlikte¹ oldukça hızlı gerçekleştirdiğinden bu seyahatinde yeni bir kent kurmuş olma olasılığı yok denecek kadar azdır. Hadrianoutherai'in kuruluşu ile bağlantılandırılacak diğer iki yolculuğu ise eyaletlere yaptığı kapsamlı gezileri sırasında gerçekleştirmiş ve her iki gezisi de birkaç yıllık süreyi kapsamıştır².

Hadrianus, imparator ilan edildikten sonra Roma'ya dönüşü sırasında olduğu gibi birinci gezisinde de Küçük Asya'daki yolculuğuna Antiokheia'dan başlamıştır³. Bundan sonraki güzergâhı ise çok açık değildir⁴. Bazı araştırmacılar, Fırat Nehri'ni (Euphrates) takip ederek Trapezos'a gittiğini ve oradan Ankyra'ya döndüğünü ileri sürmektedir. Diğer bazı araştırmacılar da imparatorun Trapezos'daki icraatlarının ikinci gezisi sırasında gerçekleştiği, birinci gezide Ankyra'dan Bithynia ve Mysi-

a'ya döndüğü görüşündedir. İmparator, Küçük Asya'daki yolculuğuna Ephesos'tan başladığı ikinci gezisinde ise Mysia'ya gezinin sonlarına doğru (131-132), Roma'ya dönüşü sırasında uğramıştır⁵.

Yazılı kaynaklar ile epigrafik ve nümismatik belgeler; imparatorun gezileri sırasında Kuzeybatı Anadolu'daki Nikomedia, Nikaia, Kios, Apollonia, Kyzikos, Miletopolis, Abydos, Ilion, Aleksandria Troas, Parion, Pergamon vb. kentleri ziyaret ettiğini; Hadrianoi, Hadrianoutherai ve Hadrianeia'yı kentlerini kurduğunu, Stratonikeia'yı ise yeniden organize ettiğini göstermektedir⁶. Ancak hem Bithynia, Mysia veya Troas bölgesi kapsamına giren bu kentlerin her birini, iki gezisinden hangisinde ziyaret ettiği ve ziyaret ediş sırası hem de yeni kurulan kentlerin kuruluş tarihleri tartışmalıdır. Gezi rotası, sorunu çözecek kaynaklarımızdan biri olmasına rağmen gezilerin önceden planlanmış belirli bir güzergâhı takip etmemesi ve yolculuğun çoğu zaman spontane bir şekilde, o anki duruma göre şekillenmesi gezinin tam rotasını ve kronolojisini saptamayı zorlaştırmaktadır.

Halfmann, Wörrle, Boatwright ve Birley gibi araştırmacılar; gezilerin başlangıcı, gezi rotası ve kentlerdeki onurlandırma yazıtlarının tarihlerini dikkate alarak Hadrianus'un ilk gezisinde 123 ve 124, ikinci gezisinde ise 131 ve 132 yıllarında Mysia'da bulunabileceğini belirlemişlerdir⁷. Bu durumda Hadrianoutherai, Hadrianus'un Mysia'da bulunduğu ya 123-124 ya da 131-132 yıllarında kurulmuştur⁸. Literatürde her iki tarih aralığını işaret eden görüşler vardır. Örneğin Iulius Dürr⁹ ve Ernst Kornemann¹⁰ Hadrianoutherai'in Hadrianoi'la birlikte imparatorun ilk gezisi sırasında kurulduğu görüşündedir.

İlk geziyi işaret eden bir başka araştırmacı, aynı zamanda Hadrianus'un gezileri konusunda ilk önemli isimlerden biri olan Wilhelm Weber'dir. Hadrianus'un Kuzeybatı Anadolu'daki faaliyetlerini, Eskiçağ tarihinin üç önemli kaynağı; antik yazarlar, sikkeler ve yazıtlar ışığında değerlendiren Weber, her üç kentin kuruluşunu da ilk geziye tarihlemektedir¹¹. Hadrianus dönemi kentlerini konu edinen araştırmacıardan biri olan Boatwright de aynı görüştedir¹². Değindiğimiz kaynakların bir başka yönü ise

⁵ Birley 2003: 432.

⁶ Chronikon Pascale I: 475; Philostratus, Heroicus, 8.1; Dürr 1881, dp. 264-275; Magie 1950, Chapter XXVI, dp. 9-14; Birley 2003, dp. 24, 25; Schorndorfer 1997, dp. 30-34; Halfmann 1986: 190 vd.

⁷ Halfmann 1986: 90-91; Wörrle 1988: 34-35; Boatwright 2000: 184 vd.; Birley 2003: 429-430.

⁸ Kuruluş için Terminus Post Quem 123, Terminus Ante Quem ise 132 yılıdır.

⁹ Dürr 1881: 54.

¹⁰ Kornemann 1905: 49, dp. 3.

¹¹ Weber 1907: 130 vd.

¹² "Hadrianus'un Mysia'daki dört yeni kenti; Stratonikeia- Had-

¹ Halfmann 1986: 190; Syme 1988: 160; Schorndorfer 1997: 25.

² İmparatorun gezilerinin ayrıntıları için bkz. Dürr 1881: 42-59; Weber 1907: 123 vd.; Magie 1950: 612-618; Schwertheim 1985: 37 vd.; Halfmann 1986: 188-210; Syme 1988: 159 vd.; Schorndorfer 1997: 25-30; Dräger 2000: 208 vd.; Birley 2003: 425 vd.; Mortensen 2004: 179-206.

³ Halfmann 1986: 190.

⁴ Tartışma konusunda bkz. Schorndorfer 1997: 26; Birley 2003: 430; Halfmann 1986: 198 vd.

kuruluşu, 123 ve 124 yılından ilkinde atfetmeleridir. Fritze de kentin imparator başsız sikkelerinin kronolojisinin bu tarihi doğruladığını bildirmektedir¹³. Buna karşılık yine Hadrianus'un gezileri konusunda dikkate alınan araştırmacılar arasında sayılan Halfmann¹⁴ ve Birley¹⁵ 124 yılına işaret etmişlerdir¹⁶. Özellikle Halfmann'ın çalışması, imparatorun gezi programını zaman zaman ay ve gün belirterek vermesi bakımından önemlidir.

Schwertheim¹⁷, Fein¹⁸ ve Sartre¹⁹ gibi araştırmacılar ise Hadrianus'un Mysia ve Bithynia'da kurduğu kentleri ikinci geziye atfetmektedir. Bu görüşün en önemli dayanağı, bölgede varlığı tespit edilen Hadrianus erasıdır²⁰. Başlangıcı Hadrianus'un Kuzeybatı Anadolu kentlerine yaptığı bağışlara ve buradaki kentlerin kuruluşuna bağlanan era, birisi Hadrianoi (Orhaneli)²¹, diğeri Hadrianeia (Dursunbey) arazisinde olmak üzere iki yazıt üzerinde tespit edilmiştir. Bunlardan biri olan ve Dursunbey'in güney batısındaki Sağırlar Mahallesi'nde bulunan yazıt²² üzerine yapılan yorumlar ikinci geziyi işaret eden düşünceleri desteklemektedir.

ἀγαθῆι τύχηι

rianopolis, Hadrianoutherai, Hadrianoi ve Hadrianeia genellikle 123 yılında bölgede yaptığı ziyaretle bağlantılıdır" (Botwright 2000: 184).

¹³ Fritze 1913: 194.

¹⁴ Halfmann 1986: 191.

¹⁵ Birley 2003: 430.

¹⁶ Ayrıca bkz. Dräger 2000: 211, dp. 23.

¹⁷ Schwertheim 1985.

¹⁸ "Hadrianoi wurde zusammen mit Hadrianeia in den Jahren 131 bzw. 132 n.Chr. gegründet, vermutlich von Hadrian persönlich, der sicher auch in der Gegend der Olympene und Abrette ebenso wie um Hadrianoutherai, das er zum Dank für eine erfolgreiche Bärenjagd gründete, auf die Jagd gibg. Bei seinem Besuch traf der Kaiser, der in zahlreichen Inschriften vor und nach der Gründung der Städte geehrt wurde,..." (Fein 1994: 254, 255).

¹⁹ Sartre 1991:298.

²⁰ Belirli olaylar başlangıç kabul edilerek oluşturulan bu sistemin bilinen en önemli örnekleri Seleukos, Sulla ve Actium eraları'dır (Sayar, 2016). Epigrafik belgeler, bölgemizde bunlardan özellikle Sulla Erası'nın kullanımının yaygın olduğunu göstermektedir (Leschhorn 1993: 231-234, 491).

²¹ Πο. Αἴλιος Εὐξείνος καὶ Εὐρύκλεια ζώντες

ἑαυτοῖς

ἔτους οθ'

κατασκευάσαν. (Hamilton 1842, Vol. II: 400, No: 4; IvKyzikos I, 12; Schwertheim 1985: 37; IvHadrianoi und Hadrianeia, 56). Hamilton tarafından keşfedilen yazıtı ikinci kez yayınlayan Waddington, üzerindeki 79 yılının Hadrinus'un kenti kurmasıyla başlatılan yerel bir eraya ait olduğunu öne sürmüştür (Weber 1907: 130; IvKyzikos I, 12). Buna karşın Schwertheim önce Sulla Erası'nı önermiş (IvKyzikos I, 12), Hadrianeia arazisindeki yazıtın bulunması sonrasında ise üzerindeki yılın Hadrianus Erası'na ait olduğu ortaya çıkmıştır.

²² IvHadrianoi und Hadrianeia, 129; SEG 35, 1277.

Διὶ Θιμηνῶ

[ὕ]περ τῆς τῶν Σεβα

[σ]τῶν νείκης ὁ

[δ]ῆμος εὐχῆν

[Ε]πιμεληθέντο[ς]

Ἐπινείκου Μη

[vo]δῶρου ἔ(ει) ο'

"Hayırlı olsun. Halk, Augustusların zaferi için Zeus Timenos'a adadı. (Anıtın dikilmesiyle) Menodoros oğlu Epineikos, ilgilendi. 70 yılında"

Buradaki "Augustuslar" ibaresinden en az iki ortak imparatorun kastedildiği anlaşıldığından bu yazıt, Septimius Severus ile oğlu Caracalla'nın ortak imparatorluğunun başlangıcı olan 198 yılı ile iki imparatorun Parth savaşı sonrası Antiokheia'dan Roma'ya döndükleri 202 yılı arasına tarihlenmiştir²³. Schwertheim, yazıtta verilen 70 yılını 198 yılından çıkararak, eranın başlangıcı için en erken tarihin 128 yılı olduğunu, dolayısıyla kentlerin ancak 128 yılından sonra kurulmuş olabileceğini ileri sürmektedir²⁴. Aynı araştırmacı, 1982 yılında Hadrianeia arazisinde bulunduğu 128 tarihli (= 213 Sulla Erası) başka bir yazıtta²⁵ Hadrianus için "kurucu" sıfatı geçmemesine rağmen; Hadrianoi arazisinde ele geçen 134/5 tarihli²⁶ bir yazıtta²⁷ "kurucu" ve "kurtarıcı" olarak anılmasını da görüşüne dayanak olarak sunmuştur.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Schwertheim'in bu önerisi literatürde kısmen kabul görmüş olmakla birlikte henüz Hadrianoutherai'nin ikinci gezi sırasında (131-132) kurulduğunu kesin olarak söylemek mümkün değildir. Nitekim araştırmacıların geneli ilk geziye işaret etmektedir. Bu görüşe karşı çıkan

²³ Schwertheim 1985: 38 vd. Augustuslar ibaresi, yazıtın Marcus Aurelius (161-180) ve Lucius Verus'un (161-169) ortak imparatorlukları dönemine tarihlenmesini de mümkün kılmaktadır. Ancak bu iki imparatorun kast edilmiş olması durumunda, yazıtın üzerinde verilen 70 yılı Hadrianus Erası için uygun değildir.

²⁴ Schwertheim 1985: 39-42.

²⁵ (ἔτους) σγ', μη(νός) Πανήμιου ιγ'.

Διὶ Πανδήμου ὑπὲρ τῆς Αὐτοκράτορος Τραιανοῦ Ἀδριανοῦ Καίσαρος Σεβαστοῦ διαμονῆς Μειδίας Γερμανοῦ σὺν Ἀπφία τῇ γυναικί ἀγωνοθετήσας ὑπὲρ Κλεάνδρου καὶ Δημοσθένους τῶν υἱῶν καὶ Γερμανοῦ καὶ Μειδίου [τῶ]ν Λαοδίκης τῆς ἀδελφῆς υἱῶν — — —] (IvHadrianoi und Hadrianeia, 126).

²⁶ Yazıt, üzerinde geçen ὕπατον τὸ γ ibaresi nedeniyle Hadrianus'un üçüncü kez konsül seçildiği yıla (134/5) tarihlenmiştir.

²⁷ IvHadrianoi und Hadrianeia, 41.

Schwertheim'in önerisinin sadece bazı yazıtlar üzerine yapılan yorumlara dayanması, kuruluşu ikinci geziye bağlamayı güçleştirmektedir.

Mevcut araştırmalarda dikkat çeken bir başka durum araştırmacıların Hadrianoi, Hadrineia, Hadrianoutherai ve hatta Stratonikeia-Hadrianopolis'in kuruluşunu aynı geziye atfetme eğilimleridir. Bizim görüşümüz ise bir gezinin tamamen kent kurmaya ayrılmasının mümkün olmadığı yönündedir. Bu yüzden kentlerin kuruluşları ayrı ayrı değerlendirilmelidir. İmparatorun Mysia'daki kentlerinden Hadrianoutherai'in kuruluşunu birinci, Hadrianeia'nın²⁸ kuruluşunu ise ikinci geziye tarihlemek mümkündür.

Nitekim Hadrianoutherai'in, imparatorun ilk gezisi sırasında kurulmuş olabileceğini düşündüren bazı veriler vardır. Ayrıca Hadrianus'un Bithynia ve Mysia kentlerindeki yoğun faaliyetlerinin Dürr, Kornemann, Weber, Halfmann, Boatwright ve Birley gibi araştırmacılar tarafından genelde ilk geziye atfedilmesi de bunu desteklemektedir.

Kentin kuruluş tarihi konusundaki bir başka ipucu Ioannes Malalas'ın verdiği bilgiler içinde gizlidir. Zira Malalas; Hadrianus'un Hadrianopolis, Hadrianoutherai ve Antinoopolis adlı üç kent kurduğunu bildirmektedir²⁹. Her ne kadar Hadrianus'un Thrakia'da bulunduğu tarih tartışmalı olsa da burada yazarın her üç kenti kuruluş sırasına göre verdiğini ileri sürmek mümkündür. Bu durumda, Mısır'daki Antinoopolis'in imparatorun ikinci gezisinde kurulduğu bilindiğinden Hadrianoutherai'in ilk geziye atfedilmesi gerekmektedir. Millar'a göre de Cassius Dio, Hadrianoutherai'in kuruluşu ile desteklenen Hadrianus'un av sevgisini ilk gezinin eki olarak vermiştir³⁰.

Bu konudaki üçüncü verimiz de kentin bastığı Hadrianus dönemine ait sikke tiplerinin sayıca çok olmasıdır³¹. Literatürde Hadrianus, eşi Sabina veya imparatorun gözdesi Antinoos tasvirini barındıran on tip vardır. Ayrıca imparator portresiz tiplerin (toplamda altı tip) en azından birkaçı da Hadrianus dönemine tarihlenmektedir. Yeni kurulmuş ve ekonomik kaynakları kısıtlı bir kentin, 131 yılından 138 yılına kadar geçen yedi yıl içerisinde bu sikkeleri basmış olması zannımızca pek mümkün değildir. Kuruluşun 123, 124 yıllarına çekilmesi durumunda ise

Hadrianus'un ölümüne kadar yaklaşık on beş yıllık bir süre geçmiş olmaktadır ki bu süre, söz konusu sikke tiplerinin basımı için daha uygundur.

Kuruluşu ilk geziye bağlamamıza neden olan son verimiz ise Antinoos'un Hadrianoutherai'in kuruluş öyküsü içinde yer almasıdır. Kaynaklar kuruluş öyküsünde Antinoos'dan bahsetmemesine rağmen, Hadrianoutherai'in Antinoos tasvirli sikke tiplerinden ikisinde ayının işlenmesi³², imparatorun gözdesinin kuruluşu konu av sırasında Hadrianus ile birlikte olduğunu düşündürmektedir. Antinoos, 130 yılında Mısır'da Nil Nehri'nde boğularak ölmüştür. Haliyle 131-132 yıllarında gerçekleşen bir avda yer alması mümkün değildir.

Kentin kesin kuruluş tarihine bakacak olursak, araştırmacılar Hadrianus'un birinci gezisinde en geç 123 yılı ortalarında Bithynia'ya geldiği ileri sürmektedir³³. İmparatorun Ephesos'tan Oinoanda ya da Telmessos'a gönderdiği 29 Ağustos 124 tarihli mektup ise Küçük Asya'dan Hellen anakarasına geçiş için Terminus Post Quem olarak kabul edilmiştir³⁴. Hadrianus, bu tarihten kısa bir süre sonra Küçük Asya'dan ayrılarak, Rhodos üzerinden Hellen anakarasına geçiş için Terminus Post Quem olarak kabul edilmiştir³⁴. Hadrianus, bu tarihten kısa bir süre sonra Küçük Asya'dan ayrılarak, Rhodos üzerinden Hellen anakarasına geçiş için Terminus Post Quem olarak kabul edilmiştir³⁴. Hadrianus, bu tarihten kısa bir süre sonra Küçük Asya'dan ayrılarak, Rhodos üzerinden Hellen anakarasına geçiş için Terminus Post Quem olarak kabul edilmiştir³⁴. Hadrianus, bu tarihten kısa bir süre sonra Küçük Asya'dan ayrılarak, Rhodos üzerinden Hellen anakarasına geçiş için Terminus Post Quem olarak kabul edilmiştir³⁴. Hadrianus, bu tarihten kısa bir süre sonra Küçük Asya'dan ayrılarak, Rhodos üzerinden Hellen anakarasına geçiş için Terminus Post Quem olarak kabul edilmiştir³⁴.

³² SNG France 5, 1092; Pudill 2014, M61.

³³ Antik kaynaklar ve onurlandırma yazıtlarını değerlendiren araştırmacılar genelde aynı tarihe işaret etmektedir. Bkz. Dürr 1881: 54, 55; Weber 1907: 127 vd.; Kornemann 1905: 49; Schwertheim 1985: 40; Syme 1988: 161; Halfmann 1986: 199 vd.; Birley 2003: 430.

³⁴ Syme 1988: 162; Schorndorfer 1997: 28, dp. 44; Birley 2003: 430, dp. 30; Halfmann 1986: 191, 201; Wörle 1988: 35.

³⁵ "... per Asiam et insulas ad Achaiam navigavit" (Historia Augusta, De Vita Hadriani, 13, 1). "...ἐ[μ]οὶ δὲ δ[ι]ὰ τῆς ἠδὲ σ[υ]ν[ε]π[λ]ε[υ]σ[ε]ν, τὸ μὲν πρῶτον εἰς Ῥόδον ἀπὸ τῆς Ἐ[φ]έ[σ]ου κο[μ]ι[τ]ο[μ]έ[ν]ο[ν], νῦν δὲ ἀπ' Ἐλευσεῖνος πρὸς ὑμᾶς ἀφικ[ν]ο[ύ]με[ν]ο[ν]..." (IvEphesos, 1487, 1488).

³⁶ "Die Ankunft des Kaisers in Griechenland läßt sich auf Grund des in IG V 2, 51 angegebenen Synchronismus zwischen der Aktiumära und der von dieser πρῶτη ἐπιδημία Hadrians ausgehenden Jahrählung auf die Zeit zwischen September 124 und September 125 festlegen; um Anfang September 125 hat der Kaiser aber bereits aus Rom ein Schreiben an Delphi gerichtet, das den Terminus ante quem für das Ende der Reise markiert. So ergibt sich die Wahrscheinlichkeit, daß Hadrian in der ersten Hälfte des möglichen Zeitraumes nach Griechenland kam und der Winter, den er in Athen verbrachte, der Winter 124/5 war" (Wörle 1988: 34). Hadrianus'un gezilerini inceleyen diğer araştırmacıların görüşleri de genelde Wörle'nin bu değerlendirmeleri ile benzerdir. Bu konuda bkz. Kornemann 1905: 49. Homo 1933: 483; Halfmann 1986: 191, 201.; Syme 1988: 162; Birley 2003: 430.

²⁸ Hadrianeia'nın kuruluşu, Hadrianus'un ikinci gezisi sırasında tekrar geldiği Hadrianoutherai'daki etkinliklerine bağlanabilir. İmparatorun Hadrianoutherai'da konakladığı sırada, çevrede yaptığı geziler sonucunda bölgedeki eksikliği görerek Hadrianeia'yı kurmuş olması ihtimal dâhilindedir.

²⁹ Malalas, Chronographia, XI, XX.

³⁰ Millar 1964: 67.

³¹ Hadrianoutherai'in bastığı sikkeler, çalışmanın derlendiği tezin katalog bölümünde yer almaktadır. Bu çalışmanın odak noktası kentin kuruluş tarihi olduğundan literatürün tekrar edilmemesine gerek görülmemiştir.

KAYNAKÇA

CHRONIKON PASCALE, 1832.

Chronikon Pascale, I, Ed. Ludovicus Dindorfius, Bonnae, Impensis Ed. Weberi.

HISTORIA AUGUSTA, 1960.

The Scriptorum Historia Augusta I, Çev. David Magie, (The Loeb Classical Library), London, William Heinemann LTD.

MALALAS, 2009.

Weltchronik, çev. Johannes Thurn, Mischa Meier, (Bibliothek der Griechischen Literatur, Band: 69), Stuttgart, Anton Hiersemann .

PHILOSTRATUS, 1871.

Flavii Philostrati Opera, Vol II, ed. Carl Ludwig Kayser, Lipsiae, B. G. Teubneri.

BIRLEY, A.R. 2003.

“*Hadrian’s Travels, The Representation and Perception of Roman Imperial Power: Proceedings of the Third Workshop of the International Network Impact of Empire (Roman Empire, C. 200 B.C.- A.D. 476)*”, Netherlands Institute in Rome, March 20-23, 2002, ed. Lucas De Blois v.d., s. 425-438.

BOATWRIGHT, M.T. 2000.

Hadrian and the Cities of the Roman Empire, Princeton, Princeton University Press.

DRÄGER, M. 2000.

“Überlegungen zu den Reisen Hadrians durch Kleinasien”, **Klio**, Band 82, Heft 1, s. 208-216.

DÜRR, I. 1881.

Die Reisen des Kaisers Hadrian, Wien, Gerold.

FEIN, S. 1994.

Die Beziehungen der Kaiser Trajan und Hadrian zu den litterati, Stuttgart, B.G. Teubner.

FRITZE, H.V. 1913.

Die Antiken Münzen Mysiens, Berlin, Georg Reimer.

HALFMANN, H. 1986.

Itinera Principum, Geschichte und Typologie der Kaiserreisen im Römischen Reich, Stuttgart, Steiner.

HAMILTON, W.J. 1842.

Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia, Vol. I- II, London, John Murray, Albemarle Street.

IvEPHESOS. 1980.

Die Inschriften von Ephesos, ed. Ch. Börker, IK 15, Bonn, R. Habelt.

IvHADRIANOI UND HADRIANEIA, 1987.

Die Inschriften von Hadrianoi und Hadrianeia, ed. E. Schwertheim (IK 33), Bonn, R. Habelt.

IvKYZIKOS I.

Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung I: Grabtexte, ed. E. Schwertheim, (IK 18), Bonn, Habelt.

KORNEMANN, E. 1905.

Kaiser Hadrian und letzte grosse Historiker von Rom, Leipzig, Dietrich’sche Verlagsbuchhandlung.

LESCHHORN, W. 1993.

Antike Ären Zeitrechnung, Politik und Geschichte im Schwarzmeerraum und in Kleinasien nördlich des Tauros, Stuttgart, Franz Steiner Verlag.

MAGIE, D. 1950.

Roman Rule in Asia Minor To The End Of Third Century After Christ, Vol. I, II, Princeton, Princeton University Press.

MILLAR, F. 1964.

A Study of Cassius Dio, Oxford, Clarendon Press.

MORTENSEN, S. 2004.

Hadrian: Eine Deutungsgeschichte, Bonn, Habelt.

PUDILL, R. 2014.

Antinoos- Münzen und Medaillons, Battenberg, Gietl Verlag.

SARTRE, M. 1991.

L’Orient Romain, provinces et sociétés provinciales en Méditerranée orientale d’Auguste aux Sévères (31 avant J.C. -235 après J.C.), Paris, Seuil.

SAYAR, M.H. 2016.

“*Eskiçağ’da Zaman Kavramı ve Takvim*”, **Eskiçağ Yazıları**, 9, Yay. Haz. F. Onur, H. Uzunoğlu, F. Avcu, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

SCHORNDORFER, S. 1997.

Öffentliche Bauten Hadrianischer Zeit in Kleinasien, Münster, Lit.

SCHWERTHEIM, E. 1985.

“*Zu Hadrians Reisen und Stadtgründungen in Kleinasien. Eine neue Gründungsära*”, **EA**, 6, s. 37-42.

MİTOS BARINDIRAN BİR HİKÂYE İÇİNDE ARANAN GERÇEKLIK: HADRIANOUTHERAİ'İN KURULUŞ TARİHİ

SEG 35, 1988.

Supplementum Epigraphicum Graecum, Vol XXXV,
ed. H.W. Pleket, R.S. Stroud, Amsterdam, J. C. Gieben.

SNG FRANCE 5, 2001.

Sylloge nummorum Graecorum, France 5, Département
des Monnaies, Médailles et Antiques Mysie, Paris,
Bibliothèque nationale de France.

SYME, R. 1988.

“*Journeys of Hadrian*”, **ZPE**, 73, 1988, s.159-170.

WEBER, W. 1907.

**Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers
Hadrianus**, Leipzig, B.G. Teubner.

WÖRRLE, M. 1988.

Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien,
(Vestigia 39), München, Verlag C.H. Beck.